

İKTİSAT

DERGİSİ

EKİM
1976

İ.Ö. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANİDİR

— PROF. DR. YÜKSEL ÜLKEN
GÖRÜŞ

— PROF. DR. ERDOĞAN ALKİN
AET KARŞISINDA TÜRK TARIMI

— DR. CEVDET ERDOST
ULUSLARARASI YENİ EKONOMİK
DÜZEN VE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER

AYIN SORUNU

VEDAT SÖNMEZ
DÖVİZ SORUNU VE İŞÇİ DÖVİZLERİ

AYIN YORUMU

BÜLENT YARDIMCI
GAZETELER İÇİN İKTİSAT
İKTİSATÇILAR İÇİN GAZETECİLİK

SAYI : 148

CİLT : 25

750 KURUŞ

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Atatürk Cad. Ticaret Bankası İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşısı No. 3501 — 3502, Atatürk Bulvarı, Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 73, 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

«Dergimizde çıkan yazılar kaynak gösterilerek yayınlanabilir.»

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	1250.— TL.
İç sahife	1000.— TL.
Arka kapak içi	1250.— TL.
Arka kapak	1500 — TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XXV

EKİM 1976

SAYI : 148

Fiatı: 750 kuruş

Yıllık : 90 - 6 Aylık - 45 TL.

Cemiyet Adına Sahibi : Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Yazı İşleri Müdürü : Şeref ÖZGENÇİL

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Görüş	Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN
3. Ayın Sorunu	Vedat SÖNMEZ
7. Ayın Yorumu	Bülent YARDIMCI
10. AET Karşısında Türk Tarımı	Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
13. Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen ve Az Gelişmiş Ülkeler	Dr Cevdet ERDOST
21. AET Katma Protokol Karşısında Müstahzar ve Kimya Sanayii	Nezih ULAGAY
38. Ekonomide Bu Ay	Yiğit ÖZGÜR

G Ö R Ü Ş

Az gelişmiş veya daha nazik deyişle gelişmekte olan bir ülkeyi belirlemek için çeşitli göstergeler kullanılır. Adam başına düşen gelirin düşüklüğü, hızlı nüfus artış oranı, tarım kesiminin ağır basması, düşük okuma-yazma oranı, ihracatın bir-iki tarımsal nitelik taşıyan mallara dayanması, gelir paylaşımının adaletten uzak oluşu v.b. gibi niteliklerle, az gelişmiş bir ülkenin tanımlaması yapılabilir. Hiç kuşkusuz, bunlara başka nitelikler ve özellikle az gelişme realitesini daha toplu biçimde ortaya koyacak bazı yapısal unsurlar da eklenebilir.

Ancak, bu tür ülkeler için yapılan tahlillerde genellikle ihmal edilen ve fakat aslında çok önemli sayılması gereken bir özellik daha vardır : «Zaman unsuru»! Bu ülkelerde, zaman'ın ekonomik bir değeri yoktur; her türlü iktisadi değerden yoksundur! Zaman'ın çok büyük bir değer taşıdığının bilincine varılması, kalkınmayı köstekleyen en önemli engellerden biri olan pasif davranış ve zihniyetin olumsuz etkinliğini yitirmesinin işaretidir.

Türkiye, maalesef, günümüzde bu açıdan çok ilginç bir görünüm sunmaktadır. Seçim'e yönelik davranışlar, genel seçimlere bir yıldan fazla bir zaman olmasına rağmen, yoğunlaşmış ve adeta tamamen bir «seçim öncesi ortamı» yaratılmıştır. Bu durumda tutarlı bir politika uygulama olanağı kalmadığı gibi günlük politika gereklerinin bile ihmal edilme olasılığı kendini göstermiştir.

Türk ekonomisi, bu durumun olumsuz etkilerini yüklenmeğe hazırlanmalıdır. Dört yıllık bir seçim döneminin asgari bir yılı, «gösteriş tüketimi» gibi «gösteriş davranışları»na giderse, zamanının dörtte birini harcıyor, israf ediyor demektir. Bunun tüm ekonomi açısından maliyeti gerçekten yüksektir.

Bir koca yıllık zaman'ı israf etme yanında, yatırımlar gerçek kaynaklara dayanmadığı gibi yer ve konu seçiminin plan disiplininin uzak, duygusal ve partisel endişelerle yapılması, yakın yılların enflasyon patlamasının en büyük nedenlerinden birini oluşturmak yolundadır.

Ve nihayet, kalkınma salt ekonomik bir olay değildir. Siyasal içeriğe de sahiptir. Açık rejim dediğimiz, siyasal rejim olarak içten benimsediğimiz demokrasimizin bu durumu, halkın bu rejim hakkındaki olumlu değer yargılarını sarsabilir, güvenini azaltabilir. Aslında, demokrasinin kötü yorumlanması ve dolayısıyla yozlaşması olayı ile karşı karşıyayız.

Türk ekonomisine ve Türk Demokrasisine gereksiz ve gerçekten büyük bedel ödetmeğe kimsenin hakkı olmamalıdır.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Ayın Sorunu

Döviz Sorunu ve İşçi Dövizleri

Vedat SÖNMEZ

Geleneksel döviz sıkıntımız son günlerde yeniden güncel bir konu haline gelmiştir. Memleketimizde döviz olanakları yıllarca sağlam bir üretim kaynağına dayanmayan bir sistem ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Son yıllarda Türkiye'nin en önemli döviz kaynağını işçi dövizleri oluşturmuştur. İçinde bulunduğumuz yılda bu kaynağın azalmaya başlaması nedeniyle döviz sorunu yeniden ortaya çıkmıştır. 1961-1964 yılları arasında 8,2 milyon dolar olarak gerçekleşen işçi dövizleri 1965 yılında 69,8 milyon dolarlık bir tutar ile önem kazanmaya başlamış ve ödemeler dengesinin en önemli kalemlerinden biri haline gelmiştir. 1961 yılında başlayan yurt dışına işgücü ihracı zamanla büyük miktarlara ulaşmıştır (Tablo 1).

TABLO : 1

Yurt Dışına Gönderilen İşçi Sayısı

	Yıllık	Kümülatif
1965	51.520	160.685
1966	34.410	195.095
1967	8.947	204.042
1968	43.204	247.246
1969	103.975	351.221
1970	129.575	480.796
1971	88.442	569.238
1972	85.229	654.467
1973	135.820	790.287
1974	20.211	810.498
1975	4.419	814.917

1962 yılı sonunda dış ülkelere gönderilen toplam işçi sayısı 12.661 iken 1975 yılı sonunda bu rakam 814.917'ye ulaşmıştır. 1970 yılından sonraki iki yıl içinde dış ülkelere işçi göndermede görülen gerileme 1973 yılında durmuş ve aynı yıl 135.820 işçi gönderilmiştir.

Yabancı işçi talep eden ülke ekonomilerindeki olumsuz gelişmeler 1974 ve 1975 yılı işçi taleplerini düşürmüştür.

Bu gelişmelere bağlı olarak, yurt dışındaki işçilerin gönderdiği dövizler 1968 yılından 1974 yılına kadar önemli oranlarda artmıştır. 1974 ve 1975 yıllarında Batı Avrupa ülkeleri ekonomilerinde meydana gelen olumsuz gelişmeler bu ülkelerin işgücü taleplerini düşürmüş ve buna bağlı olarak 1974 yılında işçi dövizleri 1973 yılına göre 239,9 milyon dolar (:20,2) artarak 1.426,2 milyon dolara yükselebilmiştir. 1975 yılında ise işçi dövizleri 113,9 (% 8) milyon dolar azalarak 1.312,3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece 1967'den sonra işçi dövizleri ilk kez 1975 yılında bir azalma göstermiş bulunmaktadır. (Tablo: II)

TABLO : II

İşçi Dövizleri

Yıllar	Milyon Dolar	%
1965	69,8	—
1966	115,3	65,2
1967	93,0	— 19,3
1968	107,3	15,4
1969	140,6	31,0
1970	273,1	94,2
1971	471,4	92,6
1972	732,2	55,3
1973	1.186,3	62,0
1974	1.426,2	20,2
1975	1.312,3	— 8,0

İşçi dövizlerinin 1974'teki artışın aksine 1975 yılında azalmasında işgücü ihracının azalmasının yani giderek yurt dışına daha az işçinin gönderilmesinin etkisi olduğu gibi ekonomik kriz nedeniyle Batı Avrupa ülkelerindeki işçilerimizin bir bölümünün işsiz kalmasının, bir kısmının yurda kesin dönüş yapmasının, işçi ücretlerindeki artışın yavaşlamasının tasarruf olanaklarını daraltmasının ve bir kısım işçi dövizlerinin de dövize çevrilebilir mevduat hesabı şeklinde gelmesinin etkisi vardır.

1975 yılı sonunda yurt dışında çalışan işçilerimizin sayısı 690.000 olup bunların 615.000'i Almanya'da, 39.000'i Hollanda'da ve 25.000'i Fransa'da bulunmaktadır. Geçmiş senelerde işçi dövizlerinde görülen yüksek artışlarda, yurt dışına ihraç edilen işgücü sayısındaki artış yanında, Mark'ın zaman zaman Türk Lirasına göre kurunun yükseltilmesinde etkisi olmuştur.

İşçi dövizlerinde geçen yıl izlenen azalmanın 1976 yılının ilk sekiz ayında tehlikeli bir hıza ulaştığı göze çarpmaktadır (Tablo III).

	İşçi Dövizleri		(Milyon Dolar ve %)				
	1974	1975	1976	1974/1975		1975/1976	
				Mutlak	%	Mutlak	%
Ocak	122,0	143,7	70,9	21,7	17,8	-72,8	-50,7
Şubat	78,9	73,2	57,3	- 5,7	-7,2	-15,9	-21,7
Mart	88,7	69,1	58,5	- 19,6	-22,1	-10,6	-15,3
Nisan	61,2	80,8	59,3	19,6	32,0	-21,5	-26,6
Mayıs	107,8	68,3	66,1	- 39,5	-36,6	-2,2	-3,2
Haziran	106,7	81,9	87,4	- 24,8	-23,2	5,5	6,7
Temmuz	209,1	183,1	110,9	- 26,0	-12,4	-72,2	-39,4
Ağustos	204,8	171,7	108,6	-33,1	-16,2	-63,1	-36,8
Eylül	135,8	139,4		3,6	2,7		
Ekim	95,0	111,8		16,8	17,7		
Kasım	54,4	89,7		5,3	6,3		
Aralık	131,8	99,3		-32,5	-24,7		

TABLO : III

Kısa bir süre önce, yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının yurda aktarılması ve değerlendirilmesi için Merkez Bankası işçilerimizin bulunduğu ülkelerdeki bankalarla özel anlaşma yapmış ve işçilerimize yüksek faiz olanakları sağlamış fakat bu girişim umulan neticeyi vermemişti. Son olarakta işçi dövizleri için yüksek kur uygulamasına geçilmiştir.

A. B. D. Doları ve Alman Mark'ı Türk Lirası karşılığında yükseltilmiştir. Bir görüşe göre önemli olan Türk Lirasının A. B. D. Doları ve Alman Mark'ı karşısında dış piyasalardaki fiyatını izleyerek farkları ortaya çıktığında kısa dönemlerde devamlı olarak kur düzeltmelerini yapmaktır. Bunun sonucu olarak işçi dövizlerinin normal akımı sağlanacak, Türkiye'de birçok sınaî kuruluş dünya pazarında rekabet edebilir maliyete erişerek ihracata dönük yatırımların ihracat gücü de artabilecektir. Fakat, bu tür kısa vadeli çözümlerle uzun dönemde olumlu neticelere varılamıyacağı açıktır. Sorun, kapsamı geniş ekonomik bir sorundur ve ciddi bir şekilde ele alınmalıdır. Aksi takdirde kaynakları tümüyle tüketilmiş olan bir ekonomiyi idare etme olasılığı ortadan kalkar.

Ayın Yorumu

Gazeteler için İktisat İktisatçılar için Gazetecilik

Bülent YARDIMCI

Türkiye'deki ekonomik gelişme ilerledikçe, ekonomik ilişkiler yeni boyutlara ulaştıkça, bazı meslekler toplumsal ve ekonomik ilişkilerde kazandıkları önem doğrultusunda yeni becerilere, başka eğitim temellerine, farklı dünya görüşüne sahip kişilere ihtiyaç hissetmektedirler.

Gazete muhabirliği yada daha geniş anlamda gazetecilik de Türkiye toplumunun ulaştığı yeni boyutlar doğrultusunda, bugün için geçerli ölçülerini yitirmeye, yeni özellikler kazanmaya başlamıştır. Ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmesine paralel olarak gazeteci ve gazete konusunda bugüne kadar geçerli olan ölçülerin yetersiz kal-

maya başlaması sonucunda yeni değer yargıları ve ölçüler oluşmaya başlamış, tekniğin ve kitle iletişim araçlarının gelişme temposu yeni bir gazeteci tipine ihtiyaç doğurmuştur.

GAZETECİLİKTE İKTİSAT

Günümüzde kitle haberleşme araçlarının ve toplumdaki değer yargılarının ulaştığı yeni boyutlar, bu gelişmeye ayak uyduramayan gazete ve gazetecilerin, «piyasadan çekilmesine» yol açmaktadır. Toplumsal gelişmeye ayak uyduramayan, toplumdaki ekonomik ilişkilerin ortaya çıkardığı olayları gerçek nedenleri ile ortaya çıkarıp değerlendiremeyen gazete ve gazeteciler, artık halkın ilgisini çekmemekte, «okunmaz» olmaktadır.

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de yazılı ve sözlü basın; ekonomik ilişkilerin artan önemine paralel olarak ekonomik olaylara ve haberlere daha çok yer verme, olayların ardındaki gerçek neden olan ekonomik nedenleri açıklama ihtiyacı duymakta, bunları yeteneklerine, bilgi kapasitesine ve politik görüşlerine göre değerlendirmektedir.

Enflasyon, ithalat-ihraçat, ücretler, bütçe açığı, AET v.b. yüzlerce, binlerce konu hergün gazetelerde yer almakta, günlük yaşamımıza girmektedir. Bütün bunlar iktisat bilgisini yazılı ve sözlü basın açısından vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak ortaya çıkarmaktadır.

SOYUT HABER — SOMUT HABER YA DA SOĞAN GAZETECİLİĞİ

Değişen dünya koşullarının etkisi ile insanlar artık olayların gözle görünen yüzünü değil, arkasındaki gerçek nedenleri öğrenmek istemektedirler. Olayların arkasındaki gerçekler ise ekonomiye, üretim ilişkilerinde ortaya çıkan çelişkilere dayanmaktadır. Günümüz koşullarında bu ilişki ve çelişkileri tahlil ederek kolayların gerçek nedenlerini ortaya çıkarabilecek gazete ve gazeteciler ise gelecekte ayakta kalabileceklerdir.

Bir örnek verelim, geçtiğimiz yıl ülkemizde kuru soğanın kilosu 15 liraya kadar çıktı. Bazı gazeteler bu olayı manşette verdiler. «Bu

fiyata da kuru soğan olur mu, pahalılık artıyor» gibi yazılar yazdılar. Bazı gazeteler ise daha ciddi (!) siyasal olaylarla uğraştıkları için konu ile hiç ilgilenmediler. Sadece bir gazete olayın gerçek nedenini açıkladı. Bu neden ise oldukça basitti. Tarlada kurutulurken yağan mevsimsiz yağmurlar nedeniyle dayanıklılığı azalan soğan erken çürümeye başlamıştı. Yani geçen yılın ürünü soğan «dayanıksızdı». Bu cını karşılayamayacak durumda olan soğan, birde ihraç edilince fiyatı 15 liraya kadar çıkmıştı. Böylece halkın en önemli ihtiyaç maddelerinden biri olan soğan yanlış bir tarım ve ihracat politikası yüzünden ateş pahasına satılır olmuştu.

Yeni gazetecilik anlayışı «Bu fiyatada soğan olurmu, pahalılık artıyor» gibi yazılar yerine, neden böyle olduğunu, sorumluları ve çözüm yollarını anlatan yazılar yazılmasını gerektirmektedir. Yakın bir gelecekte olaylara bu açıdan yaklaşabilen gazeteler ayakta kalacaklar, bunu yapamayanlar ise bulvar gazetesi ya da halkın okumadığı entellektüel gazetesi olacaklar, birçoğu ise silinip gideceklerdir. Kuru soğanın neden 15 liraya çıktığını yalın bir biçimde ortaya koyabilenler ise milyonu aşan tirajlarla gerçek halk gazeteleri olacaklardır.

Gazete yöneticileri bilinçli ya da bilimsiz olarak bu gelişmeyi görmeye, iktisatçı, ya da iktisat bilgisi olanları, daha doğrusu toplumdaki çelişkilerin ekonomik nedenlerini görebilen kişileri -bugün için sayısı çok az da olsa- çalıştırmaya başlamışlardır.

İktisat Fakültesi mezunlarının da gazetecilik mesleğine «ilgi çekici ve yararlı bir meslek» olarak bakmalarında, yeteneklerini gazeteci olarak müfettiş yada muhasebecilikten daha iyi ortaya koyabileceklerini bilmelerinde yarar vardır.

AET Karşısında Türk Tarımı

Prof. Dr. Erdoğan ALKIN

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasındaki anlaşmazlıklardan birinin tarımsal ödümlerin genişletilmesi konusu olduğunu biliyoruz. Daha doğrusu Türkiye, üçüncü ülkelere verilen ödümlerin aynı oranda kendine de uygulanmasını istemektedir. Avrupa Ekonomik Topluluğu Komisyonu ise ödümlerin genişletilmesinin Türkiye'nin tarımsal ürün ihracatına anlamlı bir katkıda bulunamayacağına Türkiye'yi inandırmaya çalışmaktadır. Doğaldır ki burada akla gelecek ilk soru, bu kadar önemsiz bir ek ödünün, önemsizliğine kanı yaratılmak isteneceğine, neden doğrudan verilir önemsizliğin ortaya çıkmasına yardım edilmediğidir. Sorunun politik yönlerinin şimdilik ekonomik yönlerinden daha ağır bastığına işaret ederek Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerine tarımsal ihracat potansiyelini daha yakından tartışmaya çalışalım.

AET ülkelerinde tarımsal mallara talebin gelir elâstikliği -bir iki mal dışında- çok düşüktür. İkame elâstiklikleri için de aynı şey söylenebilir. Daha açık konuşmak gerekirse bu ülkelerdeki gelir artışlarının tarımsal mallar talebini hızla genişletmesi olasılığı küçük olduğu gibi rakip ülkelere piyasa kapmak da çok güçtür.

Üstelik AET ülkelerinde tarımsal mal talebini genişletebilecek diğer bir etken olan nüfus artış hızı da düşüktür. Oysa toplulukta tarımsal üretimin etkinliği çok yüksektir. Sonuç olarak Topluluk, değil gelişmekte olanların tarımsal ihracat sorunlarına eğilmek, kendi içindeki tarımsal sorunları dahi çözmemektedir.

Topluluğa tarımsal mal satmaya çalışan gelişmekte olan ülkelere ise her koşul tam ters yönde çalışmaktadır. Gelir düzeylerinin düşüklüğü, gelir dağılımının özellikleri, devamlı enflasyon hali tarımsal mallara talebin gelir elâstikliklerini yüksek kılmaktadır. Nüfus artış hızları yüksektir. Tarımsal üretim artış hızları ise -belli mallar dışında- düşüktür. Sonuç olarak gelir ve nüfus artışının hızlandırdığı talep artışı ile birlikte yetersiz arz artışı, ihraçedilebilir arz fazlalıklarının belirmesini olanaksız kılmaktadır. Daha doğrusu, ancak belli mallarda ihraçedilebilir arz fazlalıkları yaratılabilmekte ve yine ancak bu malların AET ülkelerinde gelir elâstikliği yüksek mallara paralel düştüğü durumlarda devamlı ihraç olanakları belirmektedir. Şimdi Türkiye açısından -gelişme trendi uzun yıllardan beri bilinen geleneksel ihraç malları dışında- herhangi bir mal grubunu ele alıp nasıl bir potansiyel gösterebileceğini ve bu konuda varolan ve belirebilecek güçlükleri tartışalım.

AET ülkelerinde gelir elâstikliği en yüksek olan tarımsal mal grubu taze meyva ve sebzelerdir. Bunların çoğunda da Topluluğun kendi üretimi talebinin çok büyük bir kısmını karşılamaktadır. Böylece elene elene Türkiye için en büyük potansiyel -tekrar edelim, geleneksel mallar dışında- narenciye konusunda olmaktadır. 1980 yılına doğru AET ülkelerinde toplam narenciye dış talebi 3 milyon tonu aşacak. Aynı dönemde Türkiye'nin üretim fazlası bunun dörtte birine yaklaşabilir. Fiyatların hızlı yükselmediği dikkate alınsa bile bunun Türkiye ihracatına önemlice bir katkıda bulunabileceği açıktır.

Şimdi yine bu tek örnekte, Türkiye'nin karşısına çıkabilecek güçlükleri özetlemeğe çalışalım. a) Nüfus artış ve büyüme hızında küçük bir yükselme, ihraçedilebilir narenciye fazlılığını % 35 azaltabilir. b) Aynı dönemde tüm Akdeniz ülkelerinde narenciye üretim fazlası 4 milyon tonu geçecektir. Şu halde piyasada yeralma konusunda Türkiye'yi büyük bir yarış beklemektedir. c) Oysa ulaştırma maliyeti rakip ülkelere göre yüksektir. d) Türkiye'nin ihraç mevsimi, rakiplerin çoktan piyasalara girmiş olduğu bir döneme rastlamaktadır. e) Üretim mal türlerine göre dağılımı dengesizdir. f) Depolama, paketleme ve ulaştırma güçlükleri vardır.

Türkiye ihracatında tarımsal malların payı önemini korumaya devam etmektedir. Geleneksel malların ihracatında belli güçlükler ortada iken, potansiyel gösteren yeni mal gruplarında da ilerde güçlüklerin belireceği anlaşıyor. Ancak yine de tarımsal mal ihracatının Türkiye ihracatına önemlice katkılarda bulunabileceği açıktır.

KARANFİL ÇİÇEKEVİ

İktisatlıların Hizmetindedir.

Şişli, Halasgârgazi Cad. No. 335/A

Tel: 46 33 34

Not: Şubemiz yoktur.

Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen Ve Az Gelişmiş Ülkeler

Dr. Cevdet ERDOST

Öğretim Görevlisi

Hacettepe Üniversitesi Ekonomi Bölümü

«Bloksuzlar» diye anılan ve büyük çoğunluğunu az gelişmişlerin oluşturduğu ülkelerin Ağustos sonlarında Colombo'da yoğun biçimde üzerinde konuşup tartıştıkları konuların başında gene «Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen» gelmekte.

Gerçekte Uluslararası Yeni Ekonomik Düzenin temelinde yatan nedir? Çeşitli devletlerin çıkar çelişkilerini, «ortak çıkar» için, karşılıklı ödünlerle çözüp eritecek uluslararası ölçüde yeniden bir güç dağılımı mı? Yoksa uluslararası liberal düzenin batılı savunucularının kendi ideolojilerini paylaştan bazı fakir ulusları da suç ortağı ederek, sistemde ufak tefek düzenlemelerle eski uluslararası liberal düzeni

daha işler duruma getirmek için uluslararası düzeyde «yeni» bir düzen kurmaya yönelik büyük manevralar mı?

Acaba sık sık yapılagelmekte olan uluslararası toplantılar sonucunda yeni bir uluslararası üretim, değişim, ve bölüşüm sistemi doğabilir mi? Bugünkü güç ilişkileri göz önüne alınırsa kısa dönem için bunun cevabı kesinlikle olumsuzdur. Konuşma ve tartışmalarla yürürlükteki sistemin bugünden yarına temelinden değişeceğini beklemek safıktır.

«Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen», beliren tehlikeler karşısında batılı devletlerin, geri kalmış ülkelerin sürekli isteklerini kanalizetmeye yönelik cevabından başka birşey değildir. Yapılagelen uluslararası toplantılarda sadece ekonomik sorunlar ileri sürülüp konuşulmuş, fakat yeni düzen, özellikle batılı devletlerce siyasal ve sosyal bir sorun olarak ele alınmamıştır. Böylece batılı güçlerin ideolojilerine yakın bir kısım geri kalmış ülke için oldukça çekici olan uluslararası iş bölümü, teknoloji transferi, uluslararası yardımın artırılması vs. ile geri kalmış ülkeler cephesinin yarılması için bazı koşullar oluşturulmuştur. Bu bakımdan Aralık 1975'te toplanan Kuzey-Güney Konferansında geri kalmış ülkelerin Brezilya, İran, Suudi Arabistan ve Zaire tarafından temsil edilmiş olmaları oldukça düşündürücüdür. Hatta düşündürücü olmanın ötesinde, büyük bir olasılıkla uluslararası yeni ekonomik düzenin ne olacağını aşağı yukarı belirtmektedir de. Açıkça söylemek gerekirse bu durumda yeni ekonomik düzen, daha iyi örgütlenmiş uluslararası bir iş bölümü ile gelişmiş ülkelerin ham madde sağlamalarında ve özellikle pazarlarının genişlemesinde güvenlik sağlamaya yarıyan bir düzenlemeden başka bir şey olmaya-caktır.

Çoğunluğunu az gelişmişlerin oluşturduğu bir kısım ülke tarafından 1960'lardan beri tartışılan «Yeni Ekonomik Düzen» fikrinin tekrar ele alınması, son ekonomik krizin doğurduğu düzensizlikleri azaltmak isteklerinden kaynaklanmaktadır. Kriz boyunca güç ilişkilerinde kısa dönemde oluşan değişimler, uluslararası yeni ekonomik düzen kavramının içeriği üzerinde de etkili olmuştur.

Verim artışından doğan kazançların paylaşılmasında ücretlilerin ve işçi sınıfının sürekli isteklerini baskı altına almada yönetici kad-

roların başedemeyişlerinden dolayı gelişmiş ülkelerde uzun zaman-
dan beri sızıntı halinde oluşan enflasyona uluslararası parasal denge-
sizlikler (ABD'nin ödemeler dengesindeki açık, doların devalüasyonu,
Mark ve Yen'in revalüasyonu) ile 1973'teki yüksek ekonomik kon-
jonktürün de etkisi eklenince dünyadaki enflasyon iyice hızlanmış-
tır (1). Dünya enflasyonunun en çarpıcı sonucu ise petrol üreten ül-
kelerin, petrole bağlı tüketici ülkelere ham petrol fiyatında oldukça
önemli bir artış kabul ettirmeleri olmuştur.

Geri kalmış ülkeler en radikal isteklerini en açık biçimde 1972
Santiago Konferansında ve Birleşmiş Milletler'in Nisan 1974'teki
toplantısında çoğunluk sağlayarak kabul ettirdikleri «Uluslararası
Yeni Ekonomik Düzen ve Eylem Programında» ortaya koymuşlardır.
Özellikle bu son toplantıda ortaya çıkan Birleşmiş Milletler programı
geri kalmış ülkelerin savundukları, ihracat gelirlerinin stabilizasyonu,
gelişmiş ülkelere geri kalmış ülkelere mali transferin artırılması,
ham maddelerin satınalma gücünün korunması ve özellikle kendi do-
ğal kaynaklarını kendilerinin kullanma hakkı ile millileştirme hakkı
gibi bazı ilkeleri onaylamaktadır (2).

Kriz sonunda ortaya çıkan durgunluk sonucu olarak 1975 içinde
güç ilişkileri değişmiş, dünya talebindeki düşüş ham madde fiyatla-
rında da bir düşüş eğilimi yaratmıştır. İşte böyle bir durumda yeni
ekonomik düzen fikri batılılarca tekrar ortaya atılarak batılıların diz-
ginleri yeniden ele alma girişimleri başlamıştır. Bu görev, batılı ül-
keler karşısında yer almak üzere büyük kısmı ideolojileri ve batıya
yakınlıkları dolayısıyla dikkatle seçilen geri kalmış ülkelere bir ilk
liste hazırlayan Kuzey-Güney Konferansına düşmüştür. Böylece Ku-
zey-Güney Konferansının batılı organizatörleri açısından, yeni eko-
nomik düzeni kabul ettirmek için bütün koşullar yaratılmıştır.

(1) «Le commerce et le développement dans la perspective d'un nouvel ordre
economique international.» CNUCED IV. Programme de seminaire, Fevrier
1976.

(2) Chronique Mensuelle de l'ONU, 1974 vol XI n° 4-5

Acaba gerçekten petrol fiyatındaki artışlar geri kalmış ÷lkele - rin ürettikleri diğler ham maddeler için de gerçekleşebilir mi? Petrol üreticisi ÷lkelerin petrol fiyatını yükseltmeleri sırasında, birçok geri kalmış ÷lke, diğler ham maddeler için de aynı durumun olabileceğini ummuştı. Aslında bu umut da yoksul ÷lkeler ile sanayileşmiş ÷lkeler arasındaki güç ilişkilerinin yanlış değerlendirilmesinden doğmaktaydı. Gerçekten hiç bir ürün, en azından şimdilik, petrolün sahip olduğu sadece birkaç yoksul ÷lkede toplanmış ihrac kapasitesi, sanayileşmiş ÷lkeler için hiç olmazsa uzunca bir dönem için vazgeçilmezlik ve ikame edilmezlik gibi özel koşullara sahip değildir.

Bununla birlikte, geri kalmış ÷lkelerce ihrac edilen diğler hammaddeler, fiyat yükselmesi bakımından her ne kadar petroldeki gibi uygun koşullara sahip değilseler de, bu durum geri kalmış ÷lkeler arasında yapılacak bir anlaşma ve kendi hammaddeleri üzerinde kuracakları bir denetim mekanizması ile değişebilir. İşte sanayileşmiş ÷lkeler bunu pek iyi bildiklerinden dolayı vakit geçirmeden bir diyaloga girmeyi tercih etmişlerdir.

16.Aralık.1975'te başlayan uluslararası ekonomik işbirliği konferansının (Kuzey-Güney diyalogu) organizatörleri olan sanayileşmiş kapitalist ÷lkelerin öneri ve tutumları, bunların yeni ekonomik düzen konusundaki gayretlerinin, az gelişmişlik sorunundan çok kendi çıkarları doğrultusunda olduğunu göstermektedir. Gerçekten yapıla gelen uluslararası toplantılarda sanayileşmiş ÷lkelerin öneri ve davranışlarının temelinde bunlardan her birinin hammadde ya da mamul madde üreticisi, ihracatçısı, ithalatçısı olmalarına göre üstü örtülü bir biçimde kendi öz çıkarları yatmaktadır. Geri kalmış ÷lkelere karşılık beklemeden mali bakımından gerçekten yardım etmeye hazır bir ÷lkeden söz etmek de hemen hemen olanaksızdır ve bugünkü «yardım» da da gene sanayileşmiş ÷lkelerin kendi çıkarları bulunmaktadır. Bu bakımdan yeni ekonomik düzenin temel taşı olarak sunulan stabilizasyon da sanıldığı gibi pek de öyle tarihsel olarak belirleyici bir olay ya da geri kalmışlık sorununu çözecek bir formül değildir. En iyi olasılıkla, olsa olsa bazı geri kalmış ÷lkelerin gittikçe artan isteklerine karşı nispeten ucuz bir ödün olabilir.

Stabilizasyon Mekanizması Nedir?

Şubat 1975 tarihli Lome anlaşması ile kabul edilen stabilizasyon mekanizması, geri kalmış 46 ülkenin sadece Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile olan ilişkilerinde ihracat gelirlerindeki dalgalanmaları, denkleştirici yardımla gidermeyi amaçlayan bir mekanizmadır (3). Mekanizma aslında piyasa mekanizmasının eleştirisine dayanmak - tadır. Bu durumda sistemin temel mantığı, arz ve talebi denkleştirerek piyasanın işleme koşullarını iyileştirmektir.

Kabaca tanımlanan stabilizasyon mekanizmasının uygulama değeri nedir? Açıkça söylemek gerekir ki, mekanizma kendi oyun alanı ve kendi mantığı içinde ele alınsa bile, iki önemli sınırlamadan dolayı yani sistemin mali gücü ve sistemin sınırlı niteliğinden dolayı, stabilizasyon mekanizması en azından şimdilik kendisinden beklene - ni yerine getirmekten uzaktır.

Gerçekten de sistemin mali gücünden ileri gelen sınırlama ol - dukça önemlidir. Örneğin sistemin beş yıl için mali gücü 375 milyon hesap ünitesidir ki, bu da her yıl için 75 milyon demektir. Bu miktar geri kalmış ülkelerin ihracat gelirlerinin stabilizasyonuna ne ölçüde bir güvence getirebilecektir. Bilindiği gibi Lome anlaşmasında ön - görülen stabilizasyon sınırlı sayıda ürünü ilgilendirmektedir. Durum böyle iken, acaba sadece anlaşmanın kapsadığı ürünlerin stabiliz - yonu için bile sistemin mali olanakları yeterli midir? Buna cevap ver - mek için, AET'nin talebinde bir düşüşün meydana geldiği 1975 yılı örnek alınırsa görülecektir ki stabilizasyona dahil ürünlerin değer olarak yarısını oluşturan demir cevheri ve ağaç talebindeki - geçen yıl ki - % 10 luk bir azalma tek başına 75 milyonluk hesap ünitesini silip süpürmeye yetecektir (4).

Açıkça görülmektedir ki, stabilizasyon sistemi kendisinden bek - lenen görevi ancak çok hareketli yüksek bir konjonktürde yerine ge -

(3) Le Courrier, no. 31, Commission des Etudes Européennes, Bruxelles 1975

(4) La stabilisation des recettes d'exportation. Consequences pour la CEE des accords de Lomé... (Etudes et documents, Ministère de la coopération no. 21, sept. 1975 Paris).

tirebilecektir. Fakat ciddi bir kriz durumuna karşı koymada yetersizsizdir.

Diğer önemli bir sınırlama da sistemin niteliğinden doğmaktadır. Zir Lome anlaşmasında öngörülen sistem, bazıları önemsiz, bazıları da - kahve, kakao, araşit gibi - önemli maddeleri kapsamakla birlikte, demir cevheri hariç bütün mineral hammaddeleri dışarıda bırakmaktadır. İkincisi, stabilizasyon, anlaşmaya taraf olan 46 geri kalmış ülkenin sadece ve sadece AET'ye olan ihracatlarında geçerlidir. Nihayet, denkleştirici transferlerin otomatik olarak çalışmaya başlaması iki koşulla sınırlandırılmıştır : Birincisi, stabilizasyona dahil ürünün ülke ihracatı içinde belirli bir yer tutması gerekliliği, ikincisi de ihrac gelirlerinde minimum bir azalma olmasıdır.

Bütün bu sınırlamaların bir arada değerlendirilmesi, oldukça heterojen sonuçlar vermektedir. Örneğin Zaire ve Nijerya gibi ülkelerin ihrac gelirlerinin stabilize edilme şansı hemen hemen hiç yoktur. Buna karşılık, diğer bazı geri kalmış ülkeler, örneğin AET'ye önemli miktarda stabilizasyona dahil ürün ihrac eden ülkeler ile AET'ye yönelik ihracatlarını giderek arttırabilecek ülkeler sistemden oldukça yaygın bir biçimde yararlanma durumundadırlar (5).

Bu son nokta aynı zamanda Lome anlaşmasının temel mantığını da ortaya koymaktadır. Yani stabilizasyon sistemi Dokuzlar Avrupası ile anlaşmaya taraf geri kalmış ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesi için bir kamçı görevini yüklenmiş gibidir.

Aynı sorunun bir o kadar anlamlı ve önemli bir diğer vechesi de şudur : Stabilizasyon sistemi sınırdaş ülkelerle ve özellikle diğer geri kalmış ülkelerle önemli miktarda ticareti olan geri kalmış ülkeleri cezalandırmaktadır. Bu durum, özellikle bölgelerarası ticaretin küçümsenmeyecek kadar önemli olduğu ve gelişmişlik düzeyinin oldukça düşük olduğu Batı Afrika ülkeleri için yorum gerektirmeyecek kadar açıktır.

(5) Portée pratique des mesures de stabilisation des recettes d'exportation prévues par la Convention de Lomé. (Caisse Centrale de Cooperation Economique, Mars 1975 Paris)

Stabilizasyon mekanizması için bir yargıda bulunmak gerekirse, denebilir ki, AET bu mekanizmaya, bazı koşullarda zaten geri kalmış ülkelerce geri ödenecek, pek önemsiz bir mali kaynakla katkıda bulunmakta, bundan dolayı da sistem gerek ürün sayısı, gerekse denkleştirilmesi saptanan ihrac gelirlerindeki azalma bakımından oldukça yetersiz kalmaktadır.

Oysa AET'nin bundan sağlayacağı yararlar küçümsenmeyecek kadar önemlidir : Bir yandan oldukça geniş etki alanını elinde tutmak diğer bir yandan da ihtiyacı olduğu hammaddelerin düzenli akışında güvenlik sağlamak.

Az Gelişmiş Ülkeler İçin Çıkar Yol Nedir?

Geri kalmış ülkelerle sanayileşmiş ülkeler arasındaki güç ilişkilerinin eşitlikten bu kadar uzak bulunduğu bir durumda, geri ülkelerin pazarlık güçlerini arttırabilmeleri için izleyebilecekleri yol dünya pazarına daha az bağımlı hale gelmektir. Bu yargı, geri kalmış ülkelerin ihrac gelirlerinin stabilizasyonu genelleştirilse bile ve de Mayıs 1976'daki IV. UNCTAD da sanayileşmiş ülkelerce reddedilen hammadde fiyatlarının bir endeksle sanayi mamülleri fiyatlarına bağlanması (endeksleme sistemi) evrensel bir ölçüde yürürlüğe konsa bile doğruluğundan pek de çok şey kaybetmeyecektir. Genelleştirilmiş bir stabilizasyonun ve evrensel bir endekslemenin getireceği önemli gelişme kuşkusuz inkâr edilemez. Ama «petro-dolar» ların küçümsenmeyecek kadar önemli bir kısmının batılılarca sosyo-ekonomik etüdler veya mühendislik gibi hizmetlerin aşırı fiyatlarla satılması ile geri çekildiği düşünülürse genel bir stabilizasyonun ve endekslemenin gerçekleşmesi halinde bile, sanayileşmiş kapitalist ülkelerin sömürü ve egemenliklerinin tamamen ortadan kalkmayacağı ileri sürülebilir.

Dünya pazarına bağımlılığı azaltmak için, geri kalmış ülkelerce atılacak ilk adım, kendi ihtiyaçlarının niteliksel olarak yeniden tanımlanması ve buna uygun mal ve hizmetlerin ülke içinde üretilmesi olmalıdır. Bu durumda geri kalmış ülkeler için geçerli yol ya da çözüm, dünya kapitalist sistemin basamaklarını tırmanmaya çalışarak uluslararası iş bölümü ilkesine uymak değil, yürürlükteki yapı-

nın egemenlik ve sömürü sürecinin dışına çıkmaktır. Yani, geri kalmış ülkeler dünya kapitalist sistemin dışında pazarlar ve para sistemlerini kurmalı ve uluslararası egemen güçlerden bağımsız olarak teknolojik yenilik ve üreticiler arasında işbirliği alanında kendi aralarında örgütlenmelidirler. Böyle bir sistem karşılıklı yardımlarla kalkınmanın vazgeçilmez koşulunu oluşturacağı gibi aynı zamanda onların uluslararası egemen birimlerle pazarlıklarında durumlarının güçlenmesinin de ön koşulunu oluşturacaktır. Geri kalmış ülkeler böyle bir karşı-dünya sistemini kurabildikleri ölçüde ve hammadde-lerin ihracından sağlanan ekonomik artığı yeniden yatırılabildikleri ölçüde dev tekellerle ve tüketici ülkelerle pazarlıkta daha güçlü olacaklardır.

Az gelişmiş ülkeler arasında işbirliği, dünya kapitalist sistemi ile olan bağların belirli bir ölçüde yontulması ve hammadde ihracından elde edilen ekonomik artığın yeniden yatırılması ise aynı zamanda hem çıkar birliğini ve siyasal bir bilinci hem de örgütlenme kapasitesini gerektirmektedir. Ancak böylece ekonomik alanda olduğu kadar kültürel alanda da geri kalmış ülkelerin bağımsızlığı uzun dönemde güvence altında olacaktır. Fakat bunun için de bu yolu tutacak geri kalmış ülkelerin iç yapılarının temelden değişmesi gereklidir. Eğer geri kalmış ülkelerin bugünkü iç yapıları olduğu gibi kalırsa, güç ilişkilerinin yeniden ayarlanmasını ve zenginliğin devletler arasında eşitçe paylaşılmalarını içeren bir «yeni ekonomik düzen» varolamayacaktır.

Yeni ekonomik düzenle ilgili olarak uluslararası ekonomik ilişkilerde böyle bir değişikliğin gerçekleşmesi ise diğer taraftan sanayileşmiş ülkelerin siyasal, sosyal ve ekonomik yapılarının temelinden değişmesi sonucunda olabilecektir. Çünkü, devamı bir bakıma geri kalmış ülkelerin sömürülmesine bağlı bulunan kapitalizm, hiç kuşkusuz dünya ölçüsünde gerçek bir hakkaniyete tahammül etmeyecektir. Bu bakımdan, uluslararası ekonomik ilişkilerdeki gelişmeyi, o yunda yer alan çeşitli ülkelerin iç yapılarındaki gelişmelerden soyutlamak olanaksızdır.

AET Katma Protokol Karşısında Müstahzar ve Kimya Sanayii

Derleyen : Nezih ULAGAY

KİMYA SANAYİİNDE MİLLETLERARASI İŞ BÖLÜMÜ :

60.000 çeşit kimyasal ürün üretimi.. % 20 den fazlası diğer kimyasal ürünlerin üretimi gerekmekte veya ithal edilerek girdi olarak kullanılması **icap** etmektedir. Kimya sanayinde ihtisaslaşmanın doğması bir zarurettir. Bu meyanda İsviçre ihracatı içine ecza ürünleri % 33, Hollanda plâstik maddelerde % 28, diğer gelişmiş ülkelerden İngiltere-Fransa ve İtalyada bazı kimya türlerinin ihracatı diğer kimya maddelerinden daha fazladır.

Kimya sanayiinin dış ticaret pazarında rekabet sağlaması : Kimya sanayii de diğer sanayi dalarında olduğu gibi rekabeti sağlamak için düşük üretim masraflarının önemli yeri olmasından başka :

- a) Araştırmalar
- b) Teşkilât yapısı, sevk-idare

c) Ham madde

d) Tabii coğrafya, meteorolojik etkenler

Bu meyanda yeni kimya ve ecaz ürünlerinin tüketime arz için bir çok deneyler yapılması gerekmektedir. Bu sebepten mevcut usuller devamlı gelişmektedir. Yeni teknoloji ve metotlar uygulanmaktadır.

Araştırma : Araştırma enstitüleri tarafından elde edilen bu başarıları için kimya sanayinde büyük şirketler senelik üretim değerinin % 4 nisbetinde araştırma masrafı yapmaktadır ve yatırımlarına bu esaslara göre istikamet vermektedir.

Patentler ve dış ticaret : Bazı araştırmalardan elde edilen bulgular iç piyasa ihtiyaçlarına ilâveten diğer ülkelerin kullanabilmesi için patentlerdir. Bu keyfiyeti keşfeden memleketin dış ticaretine katkıda bulunduğu gibi bu ülkelerin araştırma seviyesi hakkında bir göstergedir. Bu gibi araştırmalar kâr eden müesseselerin bünyesinde kurulabilmektedir.

Dokuzlar ve Amerika Birleşik Devletleri ile İsviçrenin 1975 senesi araştırma ve geliştirme giderleri : Yukarda işaret ettiğim ülkeler 1975 senesinde ekonomik durgunluğa rağmen ekonomik ilerleme temelinin araştırma ve geliştirmeden geçtiğine esas kabul eden gelişmiş batı ülkeleri araştırmanın büyük giderleri harekete geçirmesine rağmen hayat seviyesini iyileştirmek için acil ecologigue vecibe hakim olmak için aşağıda isimleri yazılı ülkeler 1975 senesinde 147 milyar dolar İsviçre frank'ı harcamışlardır :

AET Ülkeleri, İsviçre, Birleşik Amerika'nın R+D harcamaları :

	Yekûn	Fert başına düşen R+D harcama	GSMH ya düşen yüzde	Devlet payı R+R harcama
Batı Almanya	20.7	334	1.9	49
Fransa	14.1	266	1.7	57
Büyük Britanya	10.6	190	1.8	58
İtalya	2.9	53	0.7	53
Hollanda	3.4	252	1.7	42
İsviçre	3.6	562	2.5	22
Birleşik Amerika	88.7	415	2.3	53

Birleşik Amerika : Birleşik Amerika araştırma harcamaları, genel dünya araştırmalarında temel teşkil etmektedir. Araştırma ve geliştirme giderleri % 7.5 bir artış göstererek 1975 senesinde yekûn olarak 34.3 milyar \$ veya 88.7 milyar İsviçre frank'ına baliğ olmuştur. Bu yekûn sanayileşmiş batı ülkelerinin harcamalarından çok yüksektir. Bu yekûnde devletin katkısı % 53 ve özel sektör geçmişe nazaran bir ilerleme ile % 35 ten % 47 ye yükselmiştir. Genel devlet harcamaları bir şekilde % 55 ten % 28 e düşmesi millî müdafa harcamalarının silâhlanmaya matuf uçak sanayiine yapılan tahsisatın kısıtlanmasından husule gelmiştir. Bu harcamaların % 40 ı özel sanayi tarafından finanse edilmiştir. Sanayi ayrıca üniversite ve diğer müstakil araştırma kuruluşları 2 milyar \$ lık bir araştırma programı hazırlamıştır.

AET bu gecikmesini kapama çabasındadır. AET ülkeleri Birleşik Amerikaya nazaran geç kalmış olmasına rağmen 1971-75 te büyük gelişmeler kayıt etmiştir. Bu müddet zarfında % 38 lik bir artış göstererek 58,3 milyar FS'a yükselmiştir. AET bünyesinde halen milletler üstü araştırmalar çok mytevazı kaynak tefrik edilerek yapılmaktadır. 1980 de daha büyük kaynakların tahsis edilmesi düşünülmektedir. AET ülkelerinden Batı Almanya özel sektör olarak en çok harcama yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Fransa ve İngiltere de millî müdafa harcamalarına büyük yer vermektedir. Bu harcamalar İngilterede % 33, Fransa'da % 17, Federal Almanyada % 6 dır.

Küçük İsviçrenin R+D masrafları : İsviçre yukarda tabloda gördüğünüz gibi 3.6 milyar FS harcamış ve fert başına olan harcamasıyla Amerikanın önündedir. Bu miktar OECD memleketlerinin en yükseğidir. Tabiatıyla ihracata daha büyük bir çaba göstermesi gerektekte olan İsviçre R+D harcamalarının % 70 i ihracat yaptığı kimya sanayi ve makinalara inhisar etmektedir. Aynı zamanda özel kesiminin R+D harcamalarına çok büyük katkıda bulunduğu diğer gelişmiş ülkeler arasında özel sektör olarak İsviçde seviyesinde olan memleket sadece Japonyadır.

R+D devamlılığı korunmaktadır. Gelişmiş ülkeler mevcut ekonomik durgunluğa rağmen R+D de durmamışlardır. Bir çok hükû-

metlerin enerji ve çevre sağlığı için büyük malî imkânlar sağlamışlardır. Büyük sanayi teşebbüsleri çok müşkül durumlara rağmen araştırmalarını gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca ekonomik ve vergilen - dirme bakımından alınan tedbirler araştırma ve geliştirmenin devam lılığını emniyet altına almıştır.

Sonuç : Kimya sanayiinin gelişmesinde çok büyük bir etken olan araştırma ve geliştirmenin sanayileşmesinin AET, Birleşik Amerika ve İsviçrede ne kadar ciddî olarak ele alındığı çok yakın tarihte ya- pılan araştırma ve geliştirme giderlerini sergilemekle fiili durumu bilgilerinize sunmuş oldum. Gelişmelerinde, kimya sanayiine önem vermiş ülkeler mutlaka araştırma ve geliştirmede büyük harcamalar yapmak mecburiyetindedirler. Aksi halde pazardaki mevkillerini kay- bedebilirler.

Kimya sanayiinde araştırmanın önemi : Yapılan mamullerin pa- zarlanması ve teşkilâtın düzeni ile sevk idarenin kimya sanayi için- deki önemi diğer sanayi kollarındaki duruma benzer bir durum ar- zetmektedir. Üretim için lüzumlu ham madde kaynaklarının mevcu- diyeti genel olarak abartılmaktadır. Bir kimya ürününün meydana çıkması için bazen bir çok ara ürünlere ihtiyaç vardır. Bunların ekse- risi ana ham maddeden daha önemli rol oynamaktadır.

Kimya sanayiinde boyut ekonomisi : Sermaye, yatırım maliyet- leri ve yıllık üretim kapasitesindeki artışlar arasındaki münasebet aşağıdaki formül ile ifade edilebilir :

$$\frac{C 1}{C 2} = \left(\frac{S 1}{S 2} \right)^a$$

Burada C 1 ve C 2 işletmenin iki değişik «yıllık kapasite» sevi- yelerindeki sermaye maliyeti, S 1 ve S 2 işletmenin yıllık kapasiteleri olup «a» üstü katsayısı ise kullanılan teknoloji cinsine bağlı bir de- ğişkendir. Kimya sanayiinde ortalama bir rakkam olarak üst katsayı- sının değeri 0.60 eşit olarak kabul edilir. Bu değer kullanılan tek- nolojinin bütününe göre değişebileceği gibi nazarı itibara alınan iş- letme büyüklüğü ebatlarına göre belirli bir teknoloji içinde de de ği - şiklik gösterebilir.

İşletme büyüklüğü ve ecza sanayi : Ecza ürünleri, vernikler, boya malzemesi ve kozmetik kolları gibi işletme nevilerinde kullanılan tesisler fazla büyük çapta olmadığından bu kollarda orta çapta üretim düzeni uygulanarak tatmin edici sonuçlar elde edilebilir.

Tesis kuruluş yerinin yaratacağı ekonomik imkânlar : Millî ekonomi açısından işletmenin kurulduğu yer çok önemlidir. Genellikle üretim masraflarının her işletme yeri için aynı seviyede olduğu kabul edilebilir. Üretim ve nakliye masraflarını ihtiva eden toplam maliyetteki değişiklikler nakliye fiyatlarının değişikliğinden meydana gelmiş olması düşünülebilir.

Türkiyedeki kimya sanayiinin halihazırdaki durumu : 1972 senesinde Türk Kimya sanayiinin üretim değeri 8.412 milyon TL. olup 561 milyon \$ dir. Aynı şekilde kişi başına 13 dolar isabet etmek -tedir.

1970 de belirli ülkelerde kimya sanayinde kişi başına düşen üretim ve belirli kimya ürünlerinin ihracatı, ithalatı, tüketimi, üretimi:							
Üretim ve ürünler	Birim	Al.	Hol.	İngil.	Fran.	İtal.	Türkiye
kimya sanayinde üretim	dolar	197	180	160	150	103	13 x
kimya ürünlerinin ithali	"	32	81	23	30	22	3 x
kimya ürünlerinin ihracı	"	69	117	34	32	17	0.2 x
kimya ürünlerinin tüketimi	"	160	144	149	148	108	15.7 x
Üretim miktarı	Kilg.						
Sülfürik asit		75	120	60	73	62	2
Katistik soda		28	-	-	22	17	0.6
Klor		29	-	13	20	15	0.6
Soda		23	-	-	28	12	-
Etilen		34	21	16	18	17	-
Metanol		15	-	-	4	5	-
Plastikler		73	89	24	23	31	2 ^x
Sentetik elyaf		9.6	6.1	6.1	3.2	4.4	0.5 ^x
Selülozik elyaf		3.6	3.8	4.8	2.6	3.4	0.2
Sentetik kauçuk		5.4	15.8	5.4	6.2	2.9	0.4 ^{xx}

x : 1972.de

xx : 1969'da

Yukarıda tabloda, Türkiyede fert başına düşen ve dolar olarak ifade edilen tüketim miktarı, ithal, ihracat ve bazı ana kimya maddelerinin batı ülkelerinde ve Türkiyede üretim miktarlarını göstermektedir.

Belirli Avrupa ülkelerinde, ürünler üretiminin, belirli senelerdeki

değeri :

	1960	1965	1970	1960-70 döneminde * % cinsin- den ortalama yıllık büyüme hızı
	(milyar	dolar)		
Federal Almanya Cum.	5.1	7.4	12.2	9.1
İngiltere	4.9	6.4	9.0	6.3
Fransa	3.5	5.5	7.4	7.8
İtalya	2.5	4.0	5.2	7.6
Hollanda	0.7	1.4**	2.7***	14.5****
Türkiye	0.12	0.24	0.56	16.6

Geçmiş senelerde Türkiyede çoğunlukla üretilen önemli kimya grupları ecza ürünleri, boyalar ve vernikler gibi ecza ürünlerinin ithal edilmiş maddelerine dayalı olup, esas itibariyle tablet, ampul gibi galenik forumlara dönüştürülen işletmeler yer almaktadır. Fakat yukarıda arz ettiğim gibi ilaç ham maddesi üretimi için ciddi teşebbüsler vardır.

Türkiyede üretilen ham maddeler : Bir kaç tip antibiotik aspirin ve bir kaç ağrı kesen madde dışında senteze dayalı ecza ürünleri üretiminde kayda değer bir gelişme yoktur. Bunların dışında steroide cinsiyet hormonları, bazı trankilizan ve anti acide ilaçların yapılma teşebbüsleri gelişmektedir. Temel organik ara ürünlerinin veya inorganik ara ürünlerinin çoğunun üretimi yoktur. Diğer taraftan kimya sanayii asıllı ham maddelerdeki ülkenin kendine kifayetsizliği dolayısıyla 1967 de kimya sanayi üretiminin % 43 üne kadar olması kimyasal ürünler ithalinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu ortamın dış ticarete yaptığı baskı hariç 1968 senesi katma değeri % 39.6 dir.

AET ülkelerinde 1970 senesinde batı ülkelerinde katma değeri % ile :

Federal Almanya	% 64.8
İtalya	% 57.7
İngiltere	% 42.2
Fransa	% 40.5
Hollanda	% 37.7

- * : Bazı ülkeler için tahmini
 ** : 1967 de
 *** : 1972 de
 **** : 1968-1972 de

Bu ortam Türk Kimya Sanayiinin AET ülkelerine benzer bir şekilde yüksek kâr düzeyinde olduğunu ispat eder.

İşçilik verimini aşağıdaki tabloda görmemiz kabildir :
 Belirli ülkelerde ve senelerde kimya sanayiinde
 istihdam ve işçilik verimliliği :

	(1000 kişi)		1970 de fert başına üretimin bin dolar	
	1960	1965	1970 cinsinden değeri	
Federal Almanya Cum.	460	535	580	21.0
İngiltere	570	560	570	15.8
İtalya	330	390	460	24.3
Fransa	—	—	304	11.3
Hollanda	87	98	120	22.5*
Türkiye	—	23	27	7.8
(* : 1968 de)				

İlaç sanayiinin şehirlerde kurulması : Ecza ürünleri, boyalar, vernikler ve kozmetik gibi ufak tesislerin büyük şehirlerde kurulması, bu üretim kollarının kalifiye personel ihtiyacında olması ve tesis yerinin piyasaya yakın bulunması gerçeklerine uymaktadır.

Araştırma örgütleri : Kimya ve ilaç sanayii ihtiyaçlarını karşılamak için yapılacak araştırmaların gerek devlet ve gerekse özel sektör tarafından gerçekleştirilmesini teşvik edecek imkânlar mevcut değildir. Tatbikata teknolojik sistem, yabancı ülkelerden getirilmektedir. Mevcut sanayi sistemlerimizin teknolojik yönden ilerleme ve gelişmesi için az imkân mevcuttur.

1992 senesinde Türk Kimya Sanayii : İkinci beş senelik plânda kimya sanayi % 18.7 büyüme hızı olarak plânlanmıştı. 1973-1992 devresi için de aynı büyüme hızı farzedilip tahakkuk ederse 1992 de kimya sanayi üretim değeri 17.2 milyar dolara erişmiş olabilir. Bu ortamda kişi başına 275 dolar kimyevi madde düşmesi gerekecek ve bu ortamın AET ülkeleri seviyesine erişmiş olması düşünülebilir.

1992 senesinde sermaye yatırımı : Sermaye yatırımı 1963-68 devresinde eş değer olarak kabul edilen 1973-1992 deki yatırım ihtiyacı 21.3 milyar dolar olacaktır. 1992 de Türk Kimya Sanayiinde işçi verimliliği en az günümüzdeki belli başlı AET işçi verimliliği değeri olan kişi başına 20.000 \$ olacağı farzedilebilir. Bu varsayım ile Türk Kimya Sanayiinde istihdamın 800.000 aşacağı ortaya çıkmaktadır. Bu adet % 5 üniversite mezunu, % 7 orta dercede eğitim görmüş teknisyendir. Üniversite eğitimi görmüş grubun % 50 si kimyadan, % 25 mekanik kolunda teknik tahsilli, diğerleri elektrik mühendisi ve iktisatçı olması gerekmektedir.

Ecza maddelerinde üretimin gelişmesi : Ülkelerin ekserisi ecza maddeleri üretiminde büyük kısmı yerli ihtiyaçlarını temin maksadıyla kullanmakla beraber bir kısmını ihraç ederek dış ticarete önemli faydalar sağlamaktadır. Aşağıdaki listede belirli ülkelerde ecza maddelerinin 1960-70 arası üretim, dolar olarak ve büyüme hızının yüzdelerini görmemiz kabil olacaktır :

ECZA MADDELERİ ÜRETİMİNİN GELİŞMESİ

Belirli ülkelerde ecza maddeleri üretiminin gelişmesi :

	1960	1965	1960-70 döneminde % cinsinden ortalama	
			1970	büyüme hızı 000.000
Amerika	3.214	4.402	6.335*	7.0
Japonya	491	1.268	2.867	19.3
Fed. Almanya Cum.	471	862	1.753	14.1
Fransa	544	951	1.178	8.0
İngiltere	371	555	1.139	11.9
İtalya	361	644	790	7.9
İsviçre	—	237	489	10.5
İspanya	72	219	380*	18.2
Hollanda	76	130	222*	11.3
Polonya	46	112	208	16.3

* : 1969

Ecza maddesi üreten ülkeler ecza maddeleri ihraç ve ithal etmektedirler. Aşağıdaki tablo bu tatbikat hakkında bir fikir vermektedir :

	İhracat	İthalât
Amerika	420	879
Japonya	66	216
Federal Almanya Cum.	491	175
Fransa	230	144
İngiltere	335	81
İtalya	154	143
İsviçre	329	78
İspanya	12	63
Hollanda	141	111
Polonya	69	29
Danimarka	62	45
İsveç	35	72
Yugoslavya	26	33
Avusturya	14	51

Ecza maddelerinin büyüme hızı bir çok ülkelerde senede % 9 den % 18 e kadar gerçekleşmektedir. Bu hız kimya sanayinin tümüne ait ortalamadan daha büyüktür. Bu sebepten kimya sanayiinin ecza dalının, memleketimizde gelişmesinde fayda vardır.

Tabiatıyla bu gelişmeyi gerçekleştirmek için devlet tarafından geliştirilen ana kimya sanayi araştırma enstitülerinin kurulması ve aynı şekilde özel ecza sanayi bünyesinde kurulacak araştırma merkezleriyle yakın iş birliği yapması, bu enstitülerde çalışacak personel yetiştirilmesinin gerçekleşmesi kabildir.

Türkiyede gayri mamul ecza tüketimi : Memleketimizde 1970-75 seneleri zarfında ilâç tüketimi senelere göre :

1970	15 milyon \$		
1971	25.897 milyon dolar		
1972	32.392	»	»
1973	34.038	»	»
1974	41.227	»	»
1975	47.140	»	»

gerçekleşmiş olması muhtemeldir. Araştırmamıza esas 1970-73 sene-

lerinin fiili dış ticaret ithalat istatistikleridir. Değerlendirme, ilaç endüstrisinin çok kullandığı 05 14 21 pozisyonundan 95 08 10 pozisyonuna kadar uzanmaktadır. Fakat tüketimin büyük kısmı 29 pozisyonu içinde gerçekleşmiştir. 1974-75 seneleri için resmî istatistikler neşir edilmediğinden matematik usullerle genelleme yapılarak elde edilmiştir. Araştırmamızda 109 pozisyon yer almaktadır. Bu tüketim içerisinde yer alan bazı pozisyonların tüketiminde ilaç üretiminde kullanılmayan maddelerin iri rakkamlarla ifade edilmesi kabildir.

Hızlı nüfus artışı ve sağlık güvenliğinin SSK ve çıkacak olan sağlık sigortası yasası tatbikatı ile süratle artması düşünülebilir. Bu tahmine nazaran 4. plân sonunda tüketimin 1982 de 125 ila 150 milyon dolar olması düşünülebilir.

Sanayileşmiş ülkeler ve ecza sanayi : Bu miktar sanayileşmiş ülkelerin ecza sanayiinin ürettiği ve tükettiklerine nazaran çok düşüktür. Bütün bu iktisadi veriler karşısında AET önünde kapalı bir iktisadi sistem içinde içe dönük bir ecza sanayi geliştirmemize imkân var mıdır?

Sanayileşmiş ülkeler ve teknoloji transferi : Teknoloji transferi için AET ülkeleri yeni kurallar ortaya koymak istemektedirler. AET içinde Lüksemburg anlaşması çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu anlaşma, halen yürürlükte olan Paris anlaşmasından daha esnek bir patent anlaşması halindedir.

Ayrıca üçüncü dünya ülkeleri de, bu hususta çok ciddî gelişmeleri sağlayacak teknoloji transferini talep etmektedirler. Konu :

- a) Güney-Kuzey görüşmeleri
- b) Manila-77 ler toplantısında
- c) Nairobi konferansında
- d) Kolombo bloksuzlar

toplantılarında dile getirilmiştir. OPEC tatbikatından sonra bütün gelişmekte olan ülkeler seslerini yükseltmişlerdir. Bütün bu sosyo ekonomik gelişmeler Türkiye ve AET müzakerelerinin daha anlayışlı bir hava içinde cereyan edeceği ümidini zihinlerde uyandırmaktadır. **Bütün bunların dışında dış ticareti tarıma bağlı ve ihracatının büyük**

kısmı AET ve OECD ve diğer batı ülkelerine bağlı ülkemizin hakiki ekonomik büyümesini yapabilmesi için icap ederse sanayiine yepyeni bir yön verilmesi düşünülebilir.

AET katma protokol hazır ilâç ve ecza maddeleri : Genel kimya arasında gayri mamul ilâç ham maddeleri üstünde derlememin baş tarafında bazı genel ve istatistik bilgiler vererek dünya ve memleketimizde kimya maddeleri üretimi ve tüketimlerini değerlendirmeye çalıştım. Ayrıca kimya sanayi ile yakın ilişkisi bulunan ecza sanayisinde araştırma ve geliştirme ile olan ilişkileri ile AET ülkelerinin Birleşik Amerikanın harcamalarını belirtmişim. Bu genel değerlendirmeden sonra asıl mevzumuz olan :

- a) Tıbbî müstahzarat
- b) Ecza maddeleri

nin, katma protokol tatbikatı neticesi durumunu tahlil edelim.

a) Tıbbî müstahzarat serbest dolaşımı 22 sene sonra başlayacaktır. Halen memleketimizde tatbik edilen müstahzarat fiyatını bütünleştiren sistem ve bir çok gayri mamul ilâç ham maddeleri patent-siz olarak kulanma olanağı Türk hazır ilâç fiyatlarını AET ilâç fiyatlarının çok altında olmasını sağlamıştır. Bu tatbikat Türk ilâçlarını rekabete açık tutmak imkânını sağlamıştır. Hızla değişen ilâç türleri bilhassa 1985 lerin ilâcını, millî hazır ilâç sanayiine neler getireceği meçhuldür. Önümüzde uzun bir devre vardır. İlgililer başta Sağlık ve Sosyal-Yardım Bakanlığı millî hazır ilâç sanayiini her yönü ile ayakta tutacak yasalar çıkartırsa bu seneler zarfında sıfırdan başlayarak yepyeni bir millî ilâç sanayii geliştirmemiz de kabildir.

Halen görünüm lehimizdedir. Bugün memleketimizde faaliyette bulunan millî ilâç sanayi çok modern teknoloji uygulayarak faaliyette olan çok uluslu ilâç şirketleriyle mücadele imkânlarına sahiptir. Bu gücü ayakta tutmak lâzımdır. Yukarda arz etmiş olduğumuz koruyucu yasalara ilâveten AET ülkeleriyle imzalanan katma protokol'un getireceği ekonomik ve sosyal değişikliklerin memleketimizin genel ekonomisine bu meyanda tüm sanayiimize ve bu sırada hazır ilâç sanayiinin millî firmalarına ne gibi ters etkiler yapabileceği hesaplanmalıdır. Hâdiseyi «fiyatlarımız ucuz, rahat rekabet ederiz» diyerek geçiştirmeye imkân yoktur.

Katma protokol'un gereği işçi serbest dolaşımı ve tarım tavizleri verildiğinde :

Kanımcı katma protokol gereğince 12 ve 22 senelik süre zarfında gümrük duvarları AET ve OGT, ortak gümrük tarifesi çerçevesinde ve ticaretin libere edilmesi hususları, aşağıda takdim ettiğim yazılı tarihlerde gerçekleşecektir.

- 1 Ocak 1973 — 12 yıllık listeye dahil mallarda % 10, 22 yıllık listeye dahil mallarda % 5 gümrük indirimi,
1967 AET ithalatımızın % 35 ine uygulanan miktar kısıtlamalarının kaldırılması ve bu miktarın konsolide edilmesi,
(Bu ayarlamalar geçici anlaşma ile 1 Eylül 1971 de Geçiş dönemi takvimi dışı olarak yapılmıştı)
- 1 Ocak 1976 — Liberasyon nisbetinin % 40 a çıkarılması,
- 1 Ocak 1977 — Türkiye'nin OGT'ne uyumunu sağlamak maksadiyle 12 yıllık listeye dahil mallarda, aradaki mevcut farkın % 20 kaldırılması,
- 1 Ocak 1978 — 12 yıllık listeye tabi mallarda üçüncü % 10 indirim yapılması,
- 1 Ocak 1979 — 12 yıllık listeye dahil mallarda dördüncü % 10, 22 yıllık listedekiler için üçüncü % 5 lik indirim yapılması,
- 1 Ocak 1980 — 12 yıllık listeye dahil mallarda beşinci % 10 indirim yapılması, Liberasyon nisbetinin % 45 e çıkarılması,
OGT ye uyum maksadiyle 12 yıllık listede aradaki farkın ikinci defa % 20 kaldırılması,
- 1 Ocak 1981 — 12 yıllık listeye dahil mallarda altıncı % 10 indirim yapılması,
- 1 Ocak 1982 — 12 yıllık listeye dahil mallarda yedinci % 10 indirim yapılması, OGT uyum maksadiyle 12 yıllık listede aradaki farkın üçüncü defa % 20 kaldırılması,

- 1 Ocak 1983 — 12 yıllık listedeki mallarda sekizinci % 10, 22 yıllık listedekilerle 4 cü % 5 indirim,
OGT'ye uyum için 22 yıllık listedeki mallarda ilk % 20 yaklaşım.
- 1 Ocak 1984 — 12 yıllık listedeki mallarda dokuzuncu % 10 indirim,
12 yıllık listedeki mallarda OGT tam uyumun sağlanması,
- 1 Ocak 1985 — 12 yıllık listedeki mallar için gümrüklerin tamamen kaldırılması, 22 yıllık listedekiler için beşinci indirimin % 10 nisbetinde yapılması,
Liberasyon nisbetinin % 60 a çıkarılması,
- 1 Ocak 1986 — 22 yıllık listedeki mallar için 6. cı indirimin % 10 nisbetinde yapılması,
- 1 Ocak 1988 — 22 yıllık listedeki mallarda 7 inci indirimin % 10 nisbetinde yapılması,
OGT tarifesine uyum maksadiyle 12 yıllık listedeki mallarda aradaki farkın kaldırılması için ikinci yaklaşmanın % 30 nisbetinde yapılması,
- 1 Ocak 1990 — 22 yıllık listeye dahil mallardan 8. ci indirimin % 10 nisbetinde yapılması,
- 1 Ocak 1991 — 22 yıllık listeye dahil mallarda 9. cu indirimin % 10 nisbetinde yapılması,
OGT uyumunda 22 yıllık listedeki mallarda aradaki farkın kaldırılmasında üçüncü yaklaşmanın % 20 nisbetinde yapılması,
- 1 Ocak 1993 — 22 yıllık listeye dahil mallarda 10 uncu indirimin % 10 nisbetinde yapılması,
- 1 Ocak 1994 — 22 yıllık listeye dahil mallarda sonuncu indirim,
Liberasyon nisbetinin % 100 e çıkarılması,
22 yıllık listeye dahil mallarda OGT ye uyumun sağlanması.

Gümrük ve ithalat kapılarının bu derece açılması bir taraftan bir çok ara malları daha ucuz ve açık piyasadan almamızı sağlarken di-

ğer taraftan gümrük duvarı arkasına saklanmış endüstrimizi dar boğazlara itmesi muhtemeldir. Bu fedakârlığa mukabil mutlaka tarım tavizlerinin ve işçi serbest dolaşımının gerçekleşmesi lâzımdır. Halen batı ülkelerindeki durgunluğun getirdiği işsizlik'e rağmen Türk işçilerine bu taviz verilecektir.

Buna ilâveten yine katma protokol gereğince tarım ürünlerimiz 9 lar kendi tarım ürünlerine benzer taviz vermeleri kendi menfaatleri icabıdır. Çünkü halen sanayileşmiş ülkeler 1975 senesinde tarımla meşgul olan nüfusa 20 milyar dolar taviz ödemişlerdir. Bu yekûnun büyük bir bölümü AET ülkeleri tarafından ödenmiştir.

Ayrıca üçüncü dünya ülkelerinin OPEC'e benzer girişimlerini de gözden kaçırmamak lâzımdır. Bu konunun üstünde raporun başında kısa bir yer verilmiştir. Üçüncü dünya ülkeleri ve sanayileşmiş ülkelerin görüşmeleri çok ciddi bir seyir takip etmektedir. Dokuzlardan başta Almanya olmak üzere, tarım tavizleri ve işçi dolaşımının imkân olmadığı söylenmekle beraber bu serbestiye mukabil AET sermayelerinin de serbest dolaşımı ortaya atılmaktadır. Böyle bir tatbikat pek muhtemelen kalkınmamıza büyük bir sürat getirmekle beraber dikkatli olunmadığı ve millet olarak kendi varlıklarımızı değerlendiremediğimiz takdirde hazır ilâç sanayi dev çok uluslu şirketlerin istedikleri kadar kaynak tedarik olanaklarına kavuştuklarında ayakta nasıl kalınacaktır?

Bu şartlar altında bir Avrupa topluluğu olarak bütünleşme içinde olan AET içersinde yok olmamız yahut ekonomik egemenliğimizi kaybetmemiz düşünülebilir. Bu kötü tablo husule geldiğinde tabiatıyla hazır ilâç durumu fiyatların düşüklüğüne rağmen rekabet imkânlarını kaybedebiliriz.

Ecza sanayii : Derlemenin başında genel kimya sanayii içinde bir ölçüde genel olarak ecza sanayine yer vermiştim. Bu sanayinin kimya sanayiine bağlı olarak daha küçük ölçülerde, hatta büyük şehirlerde bilhassa araştırma merkezlerine ve hastanelere yakın yerlerde gelişmesi kabildir. Gümrük vergilerinin kalkması, bir çok girdilerin daha ucuz temini açısından rekabet imkânlarını kuvvetlendirdiği tarzında düşünceleri mevcuttur. Halen memleketimizde gelişmekte

olan ecza sanayiinin en mühim sorunları arasında memleketimizde üretilen girdilerdir.

Durum bu açıdan da ele alınarak tek tek, madde madde incelenmesi gerekir. Genel olarak temel kimya sanayiinin süratle gelişmesi için gene kimya maddelerinin daha çok tüketilmesi lâzımdır. Memleketimizin temel kimya maddeleri tüketimi 1972 de 15.7 \$ AET ülkeleri ve altılar'da en düşük İtalya 1970 de 108 \$ dır. Durum yeni bir ecza sanayi kurmak ve geliştirmek bakımından çok müşkül olmasına rağmen gereken yasalar süratle çıkartılarak 12 seneden bakiye kalan bölümün ve 22 senenin 10. senesinde millî varlığımızı ayakta tutan tedbir alındığında çaresiz kalınmaz. Fakat her şeye rağmen sorun ciddidir. Çok iyi ve bilimsel olarak memleketin genel ekonomisi ve bilhassa bugün en büyük ihracat imkânı olan tarım sektörünün ekonomimize getirdikleri ve getireceklerini ciddî şekilde değerlendirmek lâzımdır.

Tarım için neden taviz verilecektir : Aşağıda bilgilerinize sunduğum 9 ları nüfus GSMH ve fert başına düşen millî hasıla tetkik edildiğinde 9 ları 1975 senesinde 255 milyon nüfus, 1.341 trilyon 341 milyar \$ toplanan gayri safi millî hasıla ve AET ortalaması fert başına 5378 \$ düşmektedir.

Dünyanın nüfus ve GSMH bakımından en güçlü ülkesi Birleşik Amerika 1975 senesinde GSMH'sı 1.498 trilyon olup fert başına 7020 \$ isabet etmektedir. Bu tablo bize halen 9 lar tam olarak ekonomik sosyal entegrasyon yaptıklarında süper devlet gücüne malik olmuş telâkki edilebilir.

1975 senesinde 9 ların millî hasılası ve nüfusları :

	Nüfus (milyon)	GSMH (\$ -milyar)	Kişi başına GSMH (\$)
Federal Almanya	62	423.745	6855
Belçika	9.8	64.100	6540
Fransa	52	351.548	6665
Hollanda	13.4	80.344	5885
İtalya	54	171.381	3070
Lüksemburg	0.3	2.156	6070

Sonradan iltihak edenler :

Büyük Britanya	56	202.944	3640
İrlanda	3	7.850	2515
Danimarka	5	36.356	7195
	255.5	1.341.433	

9 lar ortalaması 5478 \$

9 lar toplam GSMH 341.433 milyar \$

AET ithalat gücü, Türkiye'nin 1976 ihracatı :

Bugün en az 250 milyar \$ tutarında ithalat yapmaktadır. Türkiye'nin 1976 senesinin ilk altı ayı zarfında ihracat 1.164.909 milyon \$ olmuştur. Geleneksel tarım maddeleri diğer tarım ürünleriyle 812.422 milyon dolara erişmek ve bu trend devam ettiğinde 1976 sonu itibarıyla Türkiye tarım ürünleri ihracatı 1.6 milyon dolar'dan 1.8 milyon dolar arasında bütünleşmesi düşünülebilir. Genel olarak esnek olan tarım ürünlerinin fiyatlarına verilecek taviz, AET yi içine alan sanayileşmiş ülkelerin tarımcılara ödediği 20 milyar tavizin büyük bir kısmıdır. Derleme sonunda 1976 senesi 30.6.1976 tarihi itibarıyla ithalat ve ihracat adetlerini bulmamız kabil olacaktır.

Yarının Türkiye'si tarımda köklü reformlar yaparak süratli entansif ve sulu tarıma geçme çabasıdadır ve mecburdur. Bu gelişmeler Türkiye'yi tarım ürünlerine daha az taviz ister hale getirecektir.

Bütün bu gelişmeler karşısında AET nin Türk tarım ürünlerine ödeyeceği pek muhtemelen 300 ila 400 milyon dolar seviyesine erişmesi muhtemel olan tarım tavlizlerini AET ülkeleri ekonomisi ödeyecek güçtedir. 1975 senesinde Türkiye halen 5 milyar dolar ithalat yapmıştır. Katma protokolün ilk devresi 12 senede son bulduğunda bu rakkam çok irileşecek ve 10 milyon dolar'ı aşacaktır. Bütün bunlar sanayileşmiş AET ülkeleri için çok ilginç gelişmelerdir. Aynı paralelde petrol krizi dolayısıyla durgunluk içinde olan AET ergeç bu krizi atlatacaktır. Bu gelişmeler AET ülkeleri protokolünün işçi dolaşımını sağlamalarına yardımcı olacaktır. Aksi halde Türkiye üçüncü dünya ülkeleriyle daha sıkı bir iş birliği yapması muhtemeldir.

SONUÇ :

AET tabiatıyla bu tavizleri uyguladığında protokol'ün diğer hususları aynı ölçülerde tatbikata konacaktır. Ayrıca yabancı sermaye hareketleri geniş serbestlik kazanabilir. Bu tatbikat gümrük duvarı arkasına saklanmış endüstriyi hırpalayacak ve yok edebilmesi muhtemeldir. Ayrıca araştırma ve geliştirmeye çok az kaynak ayırmamız dolayısıyla daima dış teknolojinin ihtiyacının artması genel olarak bütün endüstriyi ve bilhassa üç endüstri içinde olan ilaç endüstrisi cidden çok uluslu şirketlerin sermaye ve teknolojisi karşısında müşkül duruma düşmesi mutemeldir.

Bundan sakınmak ve sanayileşmiş ülkelerle aramızda teknolojik geriliği gidermek için temelden ciddi himaye tedbirleri yanında millî bütünleşme imkânlarının aranması yerinde olacaktır.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR :

- 1 — AET ile ortaklığımız ışığında kimya sanayimiz, İktisadi Araştırma Vakfı - 67 sayılı neşriyat Hazırlayan : UNİDO uzmanı Tadousz B. Kozlowski Unido - Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Örgütü.
- 2 — Le Monde gazetesi 6 Mayıs 1976 nüshası 7 Mayıs 1976 tarihlerinde yayınlanan, René Servoise tarafından yazılan derleme.. «La nouvelle Strategie du Tiers monde» yazısındaki ehemmiyetli 41 başlık.
- 3 — Union de Banques Suisses Notices ekonomiques - Haziran nüshası
- 4 — Union de Banques Suisses Notices economiques - Ağustos, Eylül nüshaları..

Ekonomide Bu Ay

Yiğit ÖZGÜR

TÜRKİYE, GELİR DAĞILIMINDA ULUSLARARASI ÖLÇEKTE «EŞİTLİKTE ÇOK UZAK ÜLKELER» ARASINDA YER ALIYOR

Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Dairesi tarafından hazırlanan gelir dağılımı araştırmasına göre, Türkiye, uluslararası ölçekte «eşitlikten çok uzak ülkeler» grubunda yer almıştır.

DPT'nin 1973 yılına ilişkin Gelir Dağılımı Araştırması'nda, Montek S. Ahluwalia'nın bir çalışması temel alındığı ve ülkelerdeki en düşük gelirli yüzde 40 hanenin gelir payının ölçüt kabul edildiği karşılaştırmada, 1968 ve 1973 Türkiye'si düşük gelirli ve eşitlikten çok uzak ülkeler arasında yer almıştır.

Burada 6 ülke önce kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıllarına göre sıralanmış; düşük, orta ve yüksek gelirli ülkeler olmak üzere üç gruba ayrılmış, ayrıca gelir dağılımındaki eşitsizlik derece-

lerine göre de sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada ülkedeki en düşük gelirli yüzde 40 hanenin gelir payı ölçüt olarak kullanılmıştır. En düşük gelirli yüzde 40 hanenin gelir payı yüzde 12'nin altında olanlar «Eşitlikten Çok Uzak», yüzde 12-17 arasında olanlar «Eşitlikten Orta Derecede Uzak», yüzde 17'nin üstünde olan ülkeler ise «Eşitlikten Az Uzak» ülkeler grubunda yer almıştır.

Kişi başına gelirin 282 dolar olduğu 1968 Türkiye'si, 1973 yılında kişi başına 540 dolar gelir düzeyine ulaşmış hanelerin en düşük gelirli yüzde 40'ının gelirden aldığı pay yüzde 11.5 olarak belirlenmiştir. Türkiye bu durumda, kişi başına 300-750 dolar milli gelir ile «Eşitlikten Çok Uzak» ülkeler grubunda yer almıştır. Ancak Türkiye, kendi grubuna giren 11 ülke içerisinde, Malezya ve Kostarika ile birlikte, en iyi durumdaki üç ülke arasında bulunmaktadır.

GELİR DAĞILIMI BÖLGELER ARASINDA DA DENGESİZ

Öte yandan yine aynı araştırmanın diğer bir sonucu olarak, Türkiye'de gelirin kişiler ve hane halkı arasında olduğu gibi, bölgeler arasında da dengesiz dağıldığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya göre, Türkiye'de toplam hanelerin yüzde 14.7'sini oluşturan Doğu Anadolu Bölgesi'nin, toplam kullanılabilir gelirin ancak yüzde 9.9'unu almasına karşılık, hanelerin yüzde 8.5'inin bulunduğu İstanbul'da toplam gelirin yüzde 13.9'u paylaşılmaktadır.

1976 MALİ YILI BÜTÇESİNİN 32.4 MİLYAR LİRA AÇIK VERECEĞİ TAHMİN EDİLİYOR.

1976 Mali Yılı'nın ilk altı ayındaki gelişmeler dikkate alınarak yapılan tahminler, Bütçe'nin 32.4 milyar lira açık vereceğini ortaya koymaktadır.

Bütçe uzmanları Bütçe'nin gelir kalemlerinin, öngörülenin 14.720 milyon lira altında gerçekleşeceğini, buna karşılık, yıl içinde getirilen yüklerin de eklenmesiyle, Bütçe Kanunu'ndaki tüm harcamaların yapılması halinde, harcamaların 17.497 milyon lira artmış olacağını belirtmektedirler. Katma Bütçe gelirlerinde beklenen 426 milyon lira-

lık az gerçekleşmeyle birlikte, 1976 Mali Yılı Bütçe açığı 32.4 milyar liraya çıkmaktadır.

Bütçe açığını kapatmak için yatırım ve cari harcamalarda bazı kısıntılara gidileceği, kamuya ait transferlerin bir bölümünün, bu nedenle bekletildiği, ancak alınacak bütün tedbirlere rağmen bütçe açığının 10 milyar liranın altına indirilmesinin güç olacağı ifade edilmektedir.

Bu arada, yatırım harcamalarında kısıntıya gidilmesinde önemli sorunlarla karşılaşıldığı belirtilmektedir. Özellikle savunma giderlerinde önemli ölçüde kısıntı yapıldığı öne sürülürken, Maliye Bakanlığı'nın Bütçe'den yaptığı transferlerde ayrıcalık yaptığı iddia edilmektedir.

KAMU YATIRIMLARINDA ÖNEMLİ GERİ KALMALAR GÖRÜLÜYOR

1976 yılının ilk altı aylık verilerine göre, kamu yatırımlarında önemli geri kalmalar bulunmaktadır. Haziran ayı sonu itibariyle 24 önemli kuruluşun yatırımlarında, programa göre gerçekleşme oranı yüzde 21.5 olmuştur. 1975 yılının aynı döneminde bu oran yüzde 33.6 idi.

Kamu yatırımlarındaki bu geri kalmalara, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin kaynak açığı ve bütçenin gerekli ödemeleri yapacak transfer gücünün olmaması gösterilmektedir.

Kamu yatırımlarının özellikle son üç yılda, zamanında devreye girememesi nedeniyle, yatırım projesi stokunun büyüdüğü gözlenmektedir. Bu gecikmeler, bir yandan kaynakların üretime dönüşmesini önlediği gibi, öte yandan da proje maliyetlerinin artmasına yol açmakta ve dış ticarete, istihdam hedeflerinde ve üretimde geri kalmalara sebep olmaktadır.

1976 programıyla, 24 önemli kamu kuruluşuna 57 milyar liralık yatırım yapma görevi verilmiştir. Haziran sonunda bu kuruluşların yaptıkları harcama 12.264 milyon lirada kalmıştır.

KARADENİZ BAKIR İŞLETMELERİ ANCAK YÜZDE 25'LİK BİR KAPASİTE İLE ÇALIŞABİLİYOR

Karadeniz Bakır İşletmeleri A. Ş. tesislerinin işletmeye açılışının üzerinden 3 yıl geçmesine rağmen halen yüzde 25'lik bir kapasite ile çalıştığı ve bu yüzden, bir bakır ülkesi olan Türkiye'nin yılda ortalama 15 milyon dolarlık bakır ithal etmek zorunda kaldığı bildirilmiştir.

Bu konuda hazırlanan bir raporda, Karadeniz Bakır İşletmeleri'nin temel sorunları incelenmekte ve bunlara çözüm yolları önerilmektedir. Raporda, Karadeniz Bakır İşletmeleri'nin siyasi iktidarlarca tutarsız bir şekilde yönetildiği, sık sık yönetici ve teknisyen değiştirildiği için üretimin düştüğü, verimin artmadığı ve işletmelerin bir türlü istenilen kapasiteye erişmediği belirtilmektedir.

Raporda ayrıca, 1973 yılında işletmeye açılan 40 bin ton kapasiteli blisten bakır tesislerinin ancak yüzde 25 kapasiteye ulaşabildiği belirtilmekte ve şirketin Murgul konsantre tesislerinin de ancak yüzde 30 kapasiteyle çalışabildiği ileri sürülmektedir.

Rapora göre, ülkemizde yeterli miktarda bakır cevheri bulunmasına rağmen, modern bir tesis olarak kurulan Samsun tesislerinde kapasite arttırılmamaktadır. Bu nedenle yurt içi bakır talebini karşılayabilmek için 1976 yılında hem bakır konsantresi hem de bakır ürünleri ithal edilmektedir. Bunun ekonomimize yükü ise 15 milyon dolar civarındadır.

ULUSLARARASI PARA FONU VE DÜNYA BANKASI TOPLANTISININ SONUÇLARI

Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın Manila'da yapılan yıllık ortak toplantısı sonucunda, her iki kuruluşun, ekonomik yüklemeler bakımından herhangi bir değişikliğe uğramadığı ve politika değişikliğine gidilmediği bildirilmektedir. Manila toplantılarında, iki kuruluşun, krediler, ödemeler dengesi ve para politikalarının yönetimi konularındaki tutumunda da beklenen değişimler gerçekleşmemiştir.

İngiliz Sterlini ve İtalyan Lireti'nin içinde bulundukları krizin büyük ölçüde çözüme ulaştırıldığı bu toplantılarda, İngiltere ve İtalya'ya ekonomik durumlarını düzeltmek için yardım edilmesi kararına karşın, gelişmekte olan ülkelerin daha fazla yardım istedikleri ve gelişmiş ülkelerin buna karşı çıkararak statükonun devamı için konferansta her türlü hileyi kullandıkları öne sürülmüştür.

Manila toplantılarında ayrıca, Birleşmiş Milletler'in çeşitli organlarının birbirlerinden ayrı çalışmaları karara bağlanmış ve gelecek toplantı tarihi olarak 1977 Ekim ayı saptanmıştır.

AET YÜRÜTME KURULU YENİ BİR ORTA DERECELİ EKONOMİK PLAN GELİŞTİRDİ

AET Yürütme Kurulu, tam istihdama dönüşle birlikte, dengeli ekonomik büyüme ve fiyat istikrarına ilişkin orta dereceli ekonomik planını tamamlamıştır. Yürütme Komisyonu İkinci Başkanı Wilhelm Hamferkamp, orta dereceli yeni ekonomik planla ilgili olarak, 1980 yılı için saptanan hedeflere ulaşılmasında hükümetler, işçiler ve idareler arasında daha yoğun ve sürekli bir işbirliğine gerek olduğunu belirtmiştir.

Topluluk içerisinde işsizlik oranının yüzde 2.3'e indirilmesinin gerektiğini kaydeden Hamferkamp, bu arada yıllık yüzde 5 oranında bir ekonomik büyümeye ulaşılması, fiyat artışlarının da yüzde 4-5'e indirilmesi gerektiğini bildirmiştir.

AET Yürütme Komisyonu tarafından, orta dereceli ekonomik plan çerçesinde saptanan diğer hedefler ise daha geniş bir vergileme eşitliğini, dolaşımda bulunan para miktarına dayalı ortak politikalı bütçeler hazırlanmasını ve Avrupa kurlarını kapsayan «Yılan» sisteminin, İngiltere, Fransa, İtalya ve İrlanda'yı da yeniden içerisine alacak şekilde birleştirilmesini öngörmektedir.

**Sevgili
iktisatçılar...**

**Dergiye ilân
veriniz,**

*

**Dergiye ilân
bulunuz,**

*

**Zira bu eser
sizindir ..!**

GÜNÜMÜZÜN İMKÂNI

PTT
YOLCULUK
POSTA
ÇEKLERİ

2000 i aşkın PTT Merkez ve Şubelerinden her zaman satın alınması ve istenildiğinde paraya çevrilmesi mümkün olan YOLCULUK POSTA ÇEKLERİ'ni kullanınız. Böylece, para düşürmek veya çaldırmak endişesinden kurtulunuz.

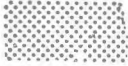
SİZİ PARA TAŞIMANIN
TEHLİKELERİNDEN KORUR

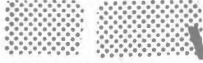
ARSLAN

tek

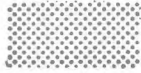
veya

BLOK

•yapı

• ateş tuğlası
ateş harçları
izolasyon tuğlası

Fab. 23 22 10

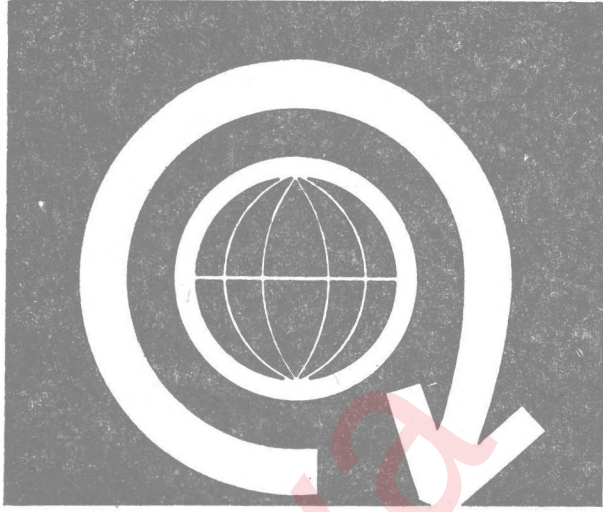
Mz. 44 30 40

EYÜP — İSTANBUL

11

st

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

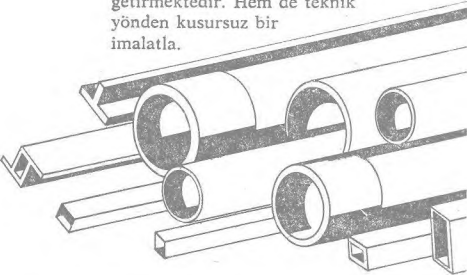
Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Sanayide ve İnsaatta, Borusan sizinle!

Bütün teşebbüslerinizin güvenilir bir desteğe ihtiyacı vardır. İşte istifadenize sunduğumuz Borusan çeşitleri size bu imkânı getirmektedir. Hem de teknik yönden kusursuz bir imalatla.

Başlıca çeşitlerimiz :

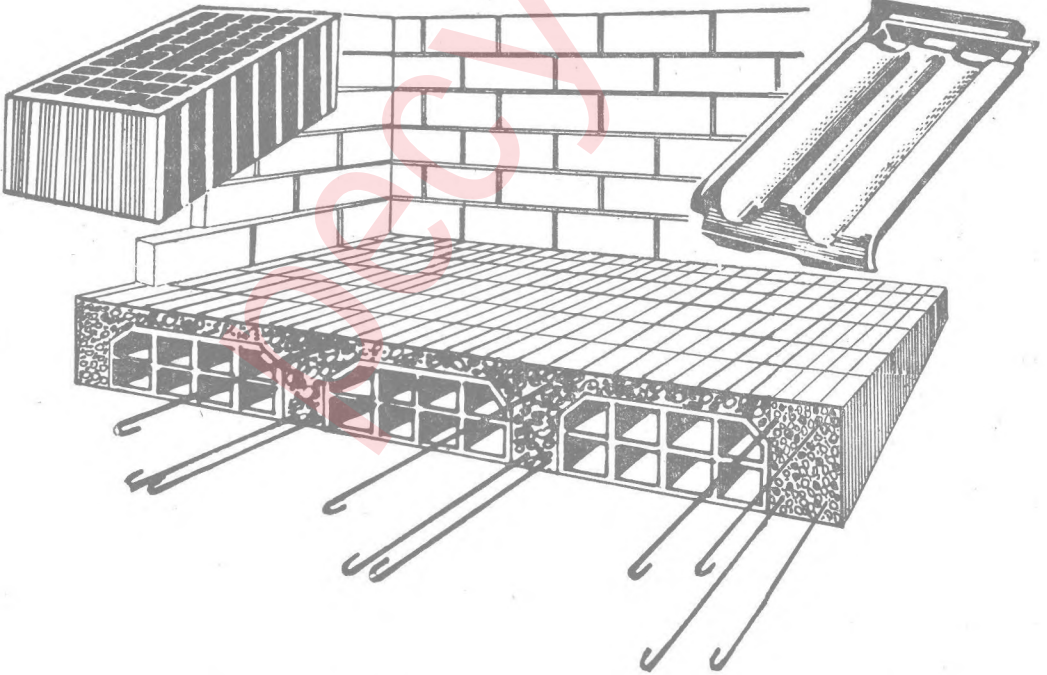
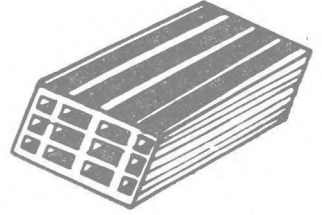
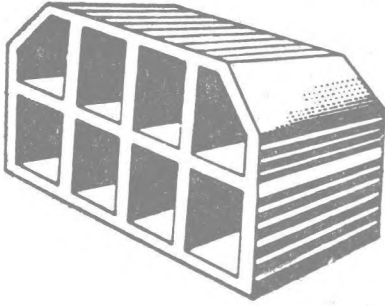
- Su ve gaz boruları
- Sanayi boruları (Mobilya ve ekzoz borusu)
- Profil borular
- Kalın etli profiller
- Pencere profilleri
- Paslanmaz çelik borular
- Ambalaj çemberi
- DKP bant

BORUSAN

Teknikte gerçek aşama

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel.36 13 42- 36 48 98

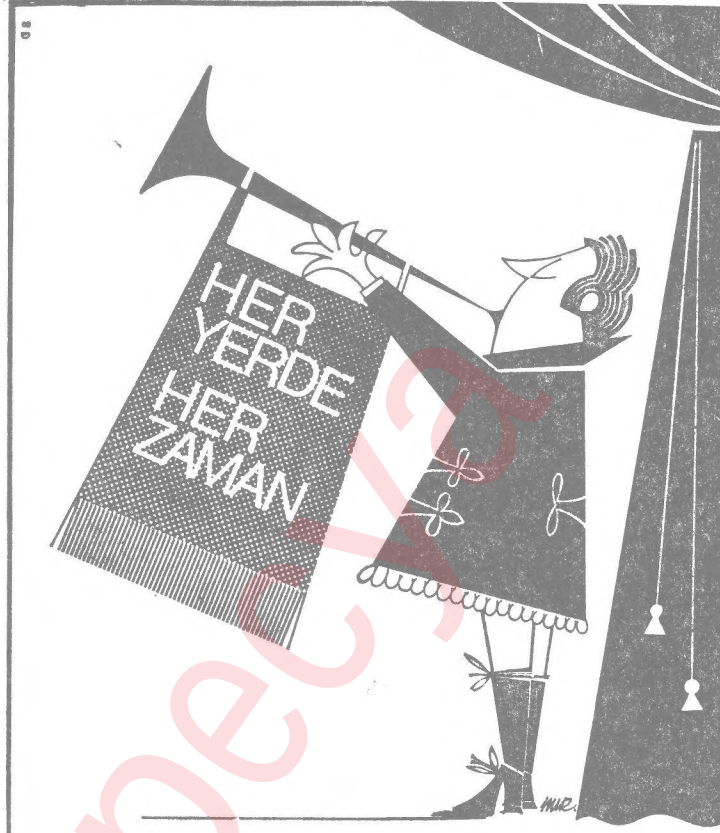
İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Meclisi Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı-İstanbul
Tel. 45 50 00

Harbiyedeki YAPI ENDÜSTRİ MERKEZİ'nde bulunan standımızın görülmesini rica ederiz.

(Basın İlân)

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın İlân)